

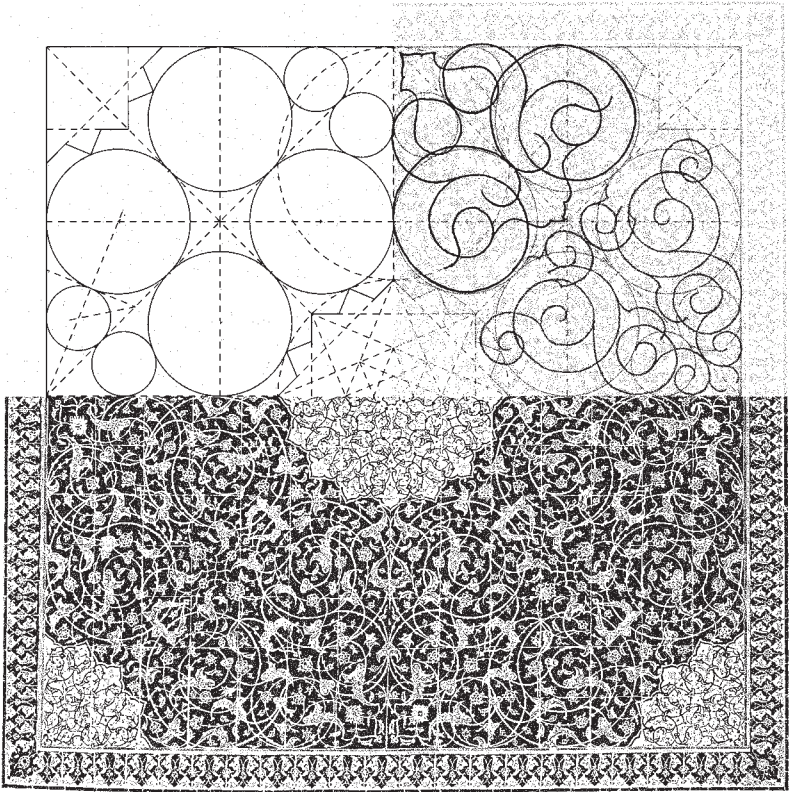
KŘIVKY

KVĚTY, LISTY A OZDOBY VE
FORMÁLNÍM DEKORATIVNÍM UMĚNÍ

Lisa DeLong

Lisa DeLong

KŘIVKY

Květy, listy a ozdoby ve formálním dekorativním umění

© Wooden Books Limited 2014

Published by Arrangement with Alexian Limited.

Translation © Stanislav Pavlíček, 2014

Designed and typeset by Wooden Books Ltd, Glastonbury, UK.

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této publikace nesmí být rozmnožována a rozšiřována jakýmkoli způsobem bez předchozího písemného svolení nakladatele.

Druhé vydání v českém jazyce (první elektronické).

Z anglického originálu *Curves, Flowers, Foliates & Flourishes in the Formal Decorative Arts* přeložil Stanislav Pavlíček.

Odpovědný redaktor Marek Pečenka.

Sazba a konverze do elektronické verze

Tomáš Schwarzbacher Zeman.

Vydalo v roce 2014 nakladatelství Dokořán, s. r. o.,

Holečkova 9, Praha 5, dokoran@dokoran.cz, www.dokoran.cz,
jako svou 737. publikaci (178. elektronická).

ISBN 978-80-7363-675-3

KŘIVKY

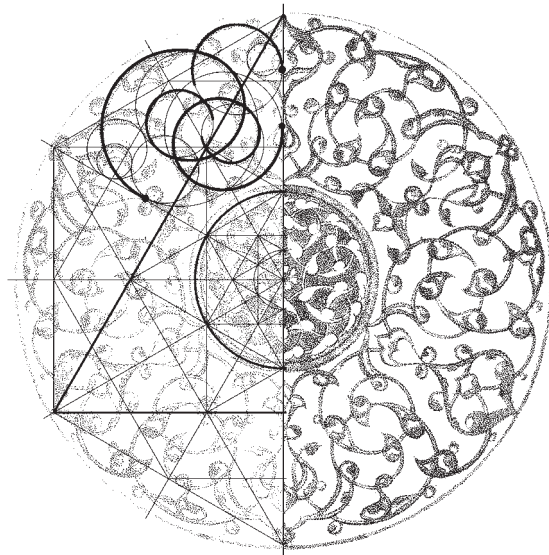
KVĚTY, LISTY A OZDOBY VE
FORMÁLNÍM DEKORATIVNÍM UMĚNÍ

Lisa DeLong

Tato kniha vznikla díky příspěvím Simona Tretheweye, Johna Martineaua a Stephena Parsonse, za což jsem jim zavázána. Velice podnětné byly rovněž debaty s Ramizem Sabbaghem. Ann Hechleové děkuji za kaligrafii na straně 47. Tento projekt by nemohl vzniknout bez dvacetileté spolupráce s mými kolegy na katedře vizuálního islámského a tradičního umění na Prince's School of Traditional Arts v Londýně, zejména s Keithem Critchlowem, Paulem Marchantem a Delfinou Botesini. Zvláštní díky patří mé rodině: Daveovi, Julii, Sarah, Rickovi, Petovi a Angie.

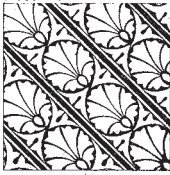
Další literatura je např.: Lewis Day, Pattern Design; Stuart Durant, Ornament; F Shafi'i, Simple Calyx Ornament in Islamic Art; Owen Jones, The Grammar of Ornament; David Wade, Crystal and Dragon; J. Trilling, The Language of Ornament.

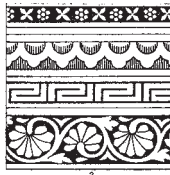
Iznický talíř zdobený listovými spirálami, poskládanými s trojčetnou symetrií ve vnějším pásu a se sedmíčetnou symetrií v centrálním medailonu. Jde o příklady listového ornamentu ve stylu rúmi s listy slzovitého tvaru složenými z menších lístků, jejichž rozmístění je určováno soustavou do sebe navzájem vnořených šestiúhelníků a trojúhelníků.

OBSAH

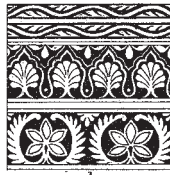
Úvod	1
Nejstarší křivky	2
Na počátku	4
Struktura a pohyb	6
Jin a jang	8
Živly	10
Semena a počátky	12
Spirálová mánie	14
Kovářská dílna	16
Poučení z listů	18
Arabesky	20
Horizontálně a vertikálně	22
Středově souměrné kompozice	24
Plánování s geometrií	26
Extravagantní ornamentika	28
Dlaždice	30
Opakování tištěných bloků	32
Kompoziční techniky	34
Jak vyzkoušet vzor	36
Jak zahrnout za roh	38
Konstruované křivky	40
Klenby a kupole	42
Umění knihy	44
Pero a štětec	46
Mramorovaný papír	48
Kašmír	50
Strom života	52
Příloha I – Matematické křivky	54
Příloha II – Klasické křivkové bordury	56
Příloha III – Kalichové prvky	58

1

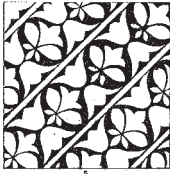
2

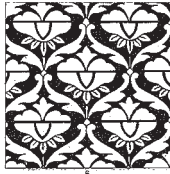
3

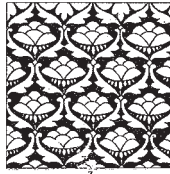
4

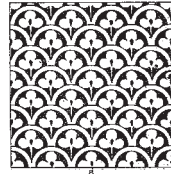
5

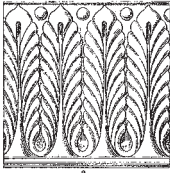
6

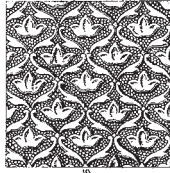
7

8

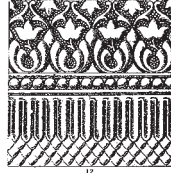
9

10

11

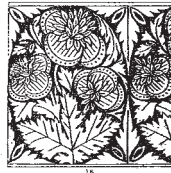
12

13

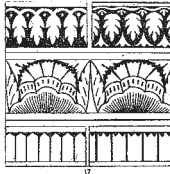
14

15

16

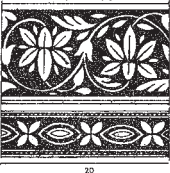
17

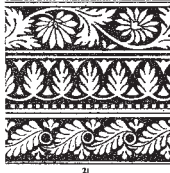
18

19

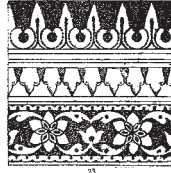
20

21

22

23

ÚVOD

Nutkání zdobit a zkrášlovat posvátné věci i obyčejné předměty je všeobecné. Starodávné mýty z celého světa zmiňují symboliku přírody a její ornamentální význam. Stromy života, olistěné koruny, bohatě zdobená roucha, a dokonce i paláce a chrámy jsou ozvěnou jejich plodných forem. Užívání symbolických ozdob dodává předmětu jak estetickou, tak metafyzickou hodnotu. Naše instinktivní touha krášlit je prastará.

Příroda je složitá. Je elegantní a poklidná, bouřlivá a divoká. Její formy mohou být krásné, ladné, kruté, surové či jemné – ale vždycky odpovídají účelu. Owen Jones, autor publikace *The Grammar of Ornament* (Gramatika zdobení), jenž nakreslil tabuli s indickými vzory na protější straně, o přírodě napsal: „Pohleďte, jak různorodé formy a jak neměnné principy mohou být.“ Tyto principy vytváření, růstu, symetrie a řádu rovněž vládnou ornamentům tvořeným křivkami, které nacházíme ve výtvarném umění každé kultury.

Principy neomezují kreativitu, spíše jsou inspirací pro rozličné vzory odrážející vzhled semen, úponků, listů, květů a plodů. Návrhář, který pracuje s opakováním, střídáním, vlněním, mozaikováním, spirálami a symetrií, brzy zjistí, jak bohatá a rozmanitá je práce s těmito prostými procesy růstu. Vzory na následující straně začleňují tyto principy do svého mikrokosmu rajských zahrad, a umožňují tak spatřit neobyčejnou živost ozdob tvořených křivkami, jež nalézáme po celé zeměkouli. Doufám, že čtenáři objeví v ozvěnách přírody a v principech designu, jež jsou v této knížce shromážděny, své vlastní inspirační zdroje.

NEJSTARŠÍ KŘIVKY

prehistorické vzory

Zdobení vnáší kosmologii do našeho všedního světa. To, co se na první pohled jeví jen jako povrchní ozdoba, může ve skutečnosti představovat transformační principy a hluboké porozumění struktuře. Ananda Coomaraswamyová píše, že „lidé oceňují cokoli, co vyrobí, podle toho, zda je v tom současně přítomna krása a užitečnost“.

Nejstarší dochované prehistorické nádoby (*např. na protější straně*) ztělesňují toto kreativní nutkání podílet se na zkrášlování všedního. Beztvará hlína se soustředila do středu kola, rukama hrnčíře byla vyháněna spirálovitě vzhůru a takto tvarována do podoby nádoby. Význam namalovaných spirál, smyček, záhybů či rozštěpených prvků je již ztracen v čase, ale i moderní oči vidí hlubokou krásu v liniích plných energie a proudění.

Lidská touha zdobit nezná hranice. Maorové a další tradiční kultury Pacifiku zdobily svá těla včetně obličeje tetováním a používaly týchž vířivých zdrojů, jaké jsou vidět na jejich pádlech a kánoích (*dole*).

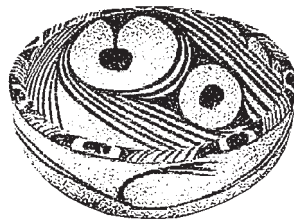
© PHILIP TOFFIUS

Provincie Ťiang-si, Čína, 8 000 př. n. l.

Kultura Jang-šao, Čína, 4 000 př. n. l.

Kultura Majiayao, Čína, 3 000 př. n. l.

Kultura Majiayao, Čína, 3 500 př. n. l.

Trypilská kultura, Rumunsko, 4 000 př. n. l.

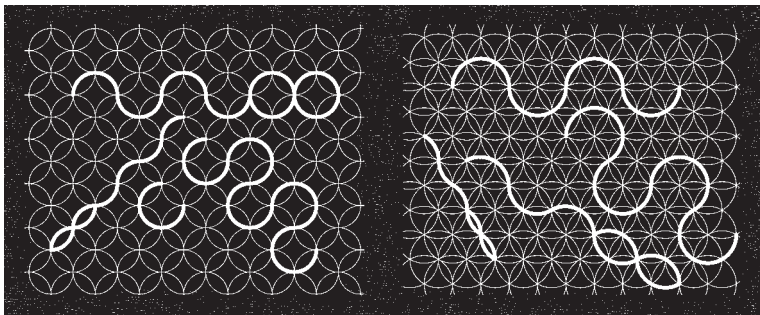
NA POČÁTKU

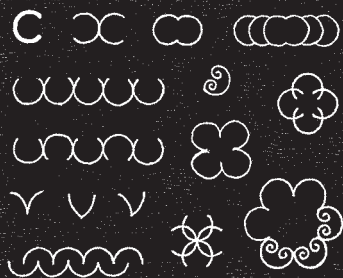
bod, rozdělení a sjednocení

Vizuální bohatost a složitost biomorfních ornamentů často zakrývá principy, na nichž je jejich vzhled založen. Pod listy a květinami se pravidelně skrývá základní matrice jednoduchých forem.

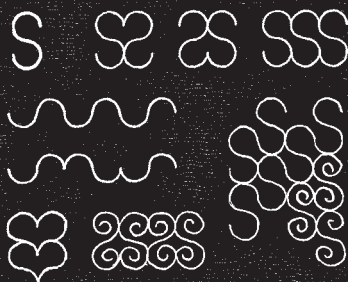
Bod počátku ● je mikrokosmickým zárodkem života, který je makrokosmicky vyjádřen jako kruh ○. Posouváním bodu dostaneme čáru —, rotace zase vede ke vzniku kruhu C, jeho protáhnutím vznikne kapkovitý tvar Ő. Z kapky se roztočením zrodí forma nalézaná v pozitivním i negativním prostoru mnoha vzorů křivek C. Překryvem kruhů vznikají listy a okvětní lístky 0.

Oddělování, sbíhání a opětovné slučování nastává tehdy, když z bodů zrodu, větviček a květů vybíhají linie a zase se vrací. Křivky ve tvaru C a S jsou užitečné pro tvorbu kompozic (*na protější straně*). Jejich proporce mohou být roztažené nebo zmáčkнутé, kreslené od ruky nebo geometricky usměrňované. Níže jsou ukázány příklady křivek ze čtvercových anebo šestiúhelníkových kruhových mřížek – což je užitečná „kostra“ pro lineární kompozice či pro lemy neboli bordury.

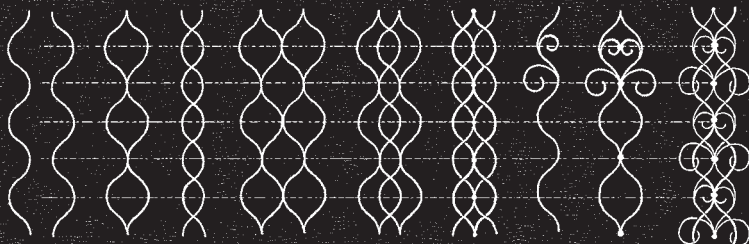

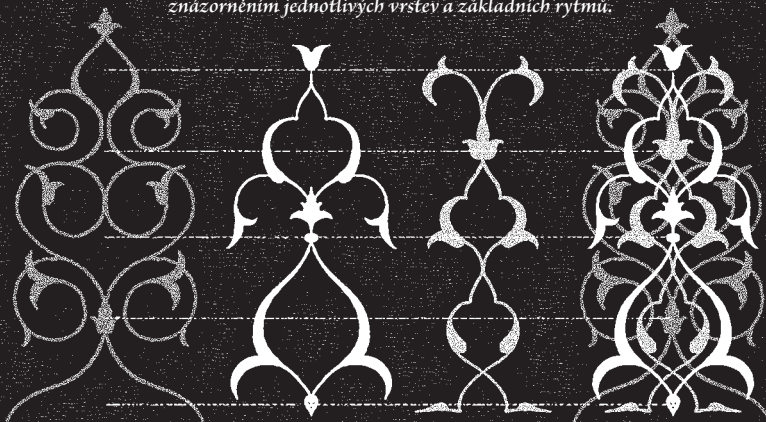
Nahore: Tvar „C“ a jeho rodina.

Nahore: Tvar „S“ a jeho vzory.

Nahore a dole: Vývoj prostého biomorfniho prvku se znázorněním jednotlivých vrstev a základních rytmů.

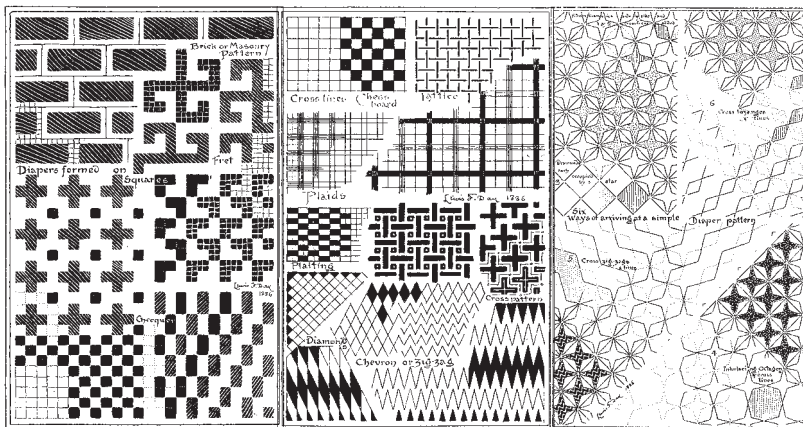

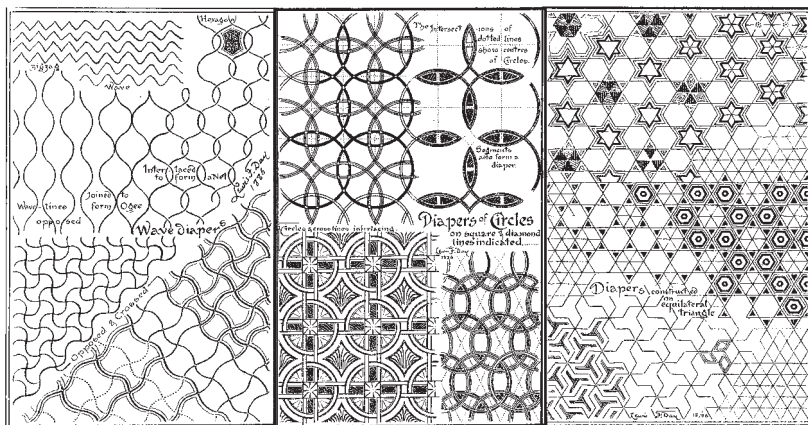
STRUKTURA A POHYB

přímka a křivka

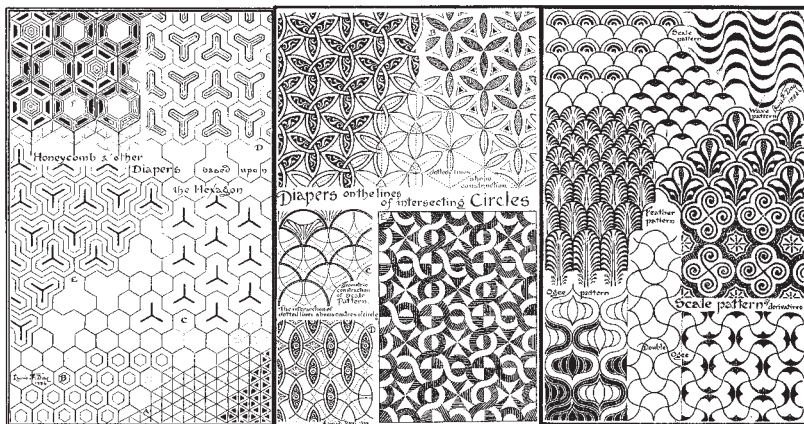
Geometrické mřížky jsou vysoce užitečné pro tvůrce vzorů. Poskytují formální lineární podpůrnou konstrukci, které se křivky mohou držet a z níž mohou vyvěrat, strukturovanou protiváhu křivočarému pohybu, růstu a plodnému vývoji. Vzory s rovnými hranami a ostrými rohy se mohou vyvinout do podoby vln a vlnek, zatímco zaoblení rohů a hran může přetvořit krystaly do květin a transponovat staccatové rytmy do melodických kompozic.

Geometrické vzory se vyznačují silným vizuálním opakováním, od šachovnicových mřížek k prosté struktuře cihlového zdiva a základním vzorům tkanin. Pro mnohé je ovšem příznačná jistá bezživotnost a teprve tehdy, když jsou rovné linie mřížek přivedeny k životu jako vlnky šířící se po jezeře nebo oscilující struny houslí, začínají pulzovat a transformovat se směrem k živým formám biomorfních vzorů.

Na této straně a straně protější: Lewis F. Day (1898) vytvořil tyto hravé geometrické a křivkové vzory, známé jako „damažkové“. Nabízejí jen malé nahlédnutí do možnosti vzorů v rovině. Všimněte si, jak křivkové vzory vyrůstají z rovných lineárních mřížek. Tyto příklady jsou založeny na třech prostých a pravidelných výplních plochy: čtvercích, trojúhelnících a šestiúhelnících. Další nové a fascinující možnosti se však rychle objeví, použijeme-li polopravidelných struktur, jako například osmiúhelníkových, obdélníkových či kosodélníkových mřížek.

JIN A JANG

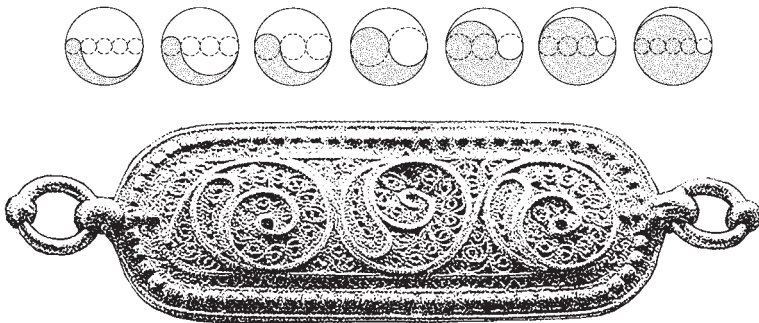
protiklad a doplňování

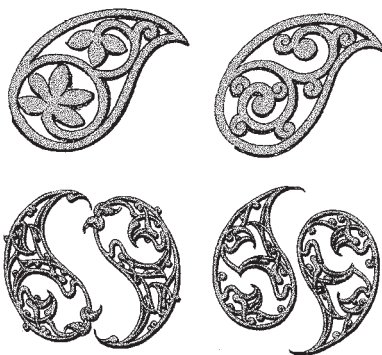
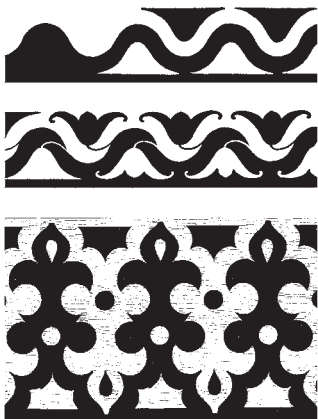
Zakřivené formy v sobě nesou princip „dávej a ber“ – když jeden okraj postupuje vpřed, druhý couvá. Tento vztah krásně ilustruje motiv „jin-jang“, který vyjadřuje vzájemnou závislost protikladů: ženského a mužského, černého a bílého, aktivního a receptivního, zjevného a záhadného. Každý z principů je neúplný bez svého partnera; každý se nachází v jádře svého partnera.

V jakémkoli vzoru jsou pozitivní a negativní prostor navzájem spojeny jako části celku, jež se navzájem definují. Úspěšný vzor často vyžaduje, aby „negativní“ pozadí, které *není*, bylo stejně krásné, jako „pozitivní“ popředí, které *je*.

Samotný „slzovitý“ tvar je všudypřítomný a může se projevovat jako kašmírový vzor (*viz strany 50–51*), lístek či poupě, otevřený prostor gotické kružby (*na protější straně dole*) nebo jako zlacené lístky ve stylu rúmi na okrajích iluminovaného koránu.

Na azerském šperku z 19. století, vyobrazeném níže, se hravě kombinují spirály a slzy.

Nahoře: Motiv stylu rúmjé je podobný tvaru kašmírovému či jin-jangovému, které jsou zde vyobrazeny s fraktální výplní.

Nahoře: Vzory, které se vyznačují přesnou komplementárností tvarů, kde bílé prvky jsou téhož tvaru jako černé.

Dole a vpravo: Významným prvkem gotické kružby je ladný, sbíhající se jin-jangový tvar. Tyto hravé německé kompozice dokládají, jak flexibilním se systém založený na těchto formách může stát.

